

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

YKA kiinnittää huomiota siihen, että osiossa vastuulliseksi toimijaksi on pitkälti määritelty yksilö ja yhteiskunnan rooli näiden mahdollisuuksien luojana, tavoitetta edistävien rakenteiden ylläpitäjänä ja edistäjänä jää vähäisempään rooliin verrattuna avaintuloksiin. Tältä osin tavoitteen sanoitusta voisi olla syytä vielä tarkastella uudestaan.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tavoitteet ovat perusteltuja ja kannatettavia. Ensimmäiseen avaintulokseen YKA ehdottaa uudelleen muotoilua sen osalta, että monialaisuus ja –tieteellisyys substanssiosaamisen rinnalla vahvistaa teknologiamurrokseen vastaamista ja digitaalisiin osaamistarpeisiin vastaamista.

Toisen avaintuloksen kohdalla YKA kiittää yritysten oman osaamisen kehittämisen tärkeyden huomioimisesta ja esittää, että osioissa asetettaisiin tavoitteeksi vahvistaa ylemmän korkeakoulututkinnon ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden työllistymistä yritysten TKI-toimintaan, mikä on tällä hetkellä kansainvälisesti vertaillen vähäistä. Vaihtoehtoisesti tavoite voidaan huomioida myös myöhemmissä luvuissa, jos se istuu kokonaisuuden kannalta niihin paremmin.

YKA kiittää, että kolmannessa tavoitteessa on erikseen huomioitu julkisen hallinnon osaamisen kehittämisen mahdollisuudet sekä esittää, että osiossa huomioitaisiin myös julkishallinnon johtaminen tavoitteita tukevana toimintona.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Datat saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Suomalaisissa yrityksissä TKI-puolella työskentelee kansainvälisesti verraten vähemmän tohtorin tutkinnon ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita kuin monissa verrokkimaissa. Heidän määräänsä yritysten TKI-toiminnoissa tulisi kasvattaa.

YKA huomauttaa, että koko osio lähtee siitä oletuksesta, että yritykset pääsevät hyödyntämään julkisia tietoaaineistoja ja rekistereitä. Näiden ylläpito on viime vuosina vaarantunut mittavien valtionhallinnon säästötoimenpiteiden myötä, mitkä tulevat ulottumaan aina vuoteen 2030 saakka.

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

YKA kiinnittää kriittistä huomiota muotoiluun, että tulevaisuudessa suuri osa julkisista palveluista olisi digitaalisia ja automatisoituja aina kun se on tarkoituksenmukaista. Nykyisen muotoilun voi tulkita myös siten, että digitalisointi ja automatisointi ovat aina lähtökohta, eikä YKA pidä tätä tavoiteltavana, saati realistisena ottaen huomioon julkisten palveluiden laajuuden

paikallishallinnosta valtionhallintoon. Parempi muotoilu olisi esimerkiksi: "Julkisissa palveluissa hyödynnetään digitalisaatiota ja automaatiota silloin, kun se on tarkoituksenmukaista".

Liitto suhtautuu myös varauksella huomioon siitä, että kehitys johtaisi automaattisesti palveluiden hiilijalanjäljen pienentämiseen, sillä eri teknologisten ratkaisujen on tunnistettu lisäävän päästöjä ja kuormittaman ympäristöä. Asia olisi syytä huomioida kokonaisuudessa jossain kohtaa.

Jotta tavoitteeseen päästään, vaatii tämä sitä, että julkishallinnolla on vaadittava osaaminen ja resurssit muutoksen tekemiseen. Digitaalisten ratkaisujen käyttöönotto ja kehittäminen ei tapahdu automaattisesti tai itsessään tuota säästöjä, vaan kyse on osaamisesta ja aikaa vaativasta kehittämistyöstä. Tämä olisi syytä kirjata tavoitetasoon, jossa nyt tunnistettu lähinnä palveluiden käyttäjät digitalisaation ja automatisaation hyödyntäjinä. Samassa yhteydessä liitto huomauttaa, että julkishallinnolta – erityisesti valtionhallinnolta – on leikattu mittava määrä toimimenoja ja supistamistoimet jatkuvat aina vuoteen 2030 saakka.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

YKA pitää tärkeänä, että 3. avaintuloksessa huomioitaisiin kansalaisten oikeusturvan toteutuminen sujuvan asioinnin lisäksi: Tavoitetila siitä, että julkinen hallinto hyödyntää automaatiota, tekoälyä ja digitaalisia työkaluja tulisi sisältää lähtökohta siitä, että päätöksenteko kansalaisten oikeusturvaa koskevista asioista säilyy viranomaisella. Viranomaistoiminnan ainutlaatuinen vastuu verrattuna yksityisen sektorin toimijoihin tulisi tunnistaa osana kokonaisuutta.

Koska kyseessä on iso muutos, joka vaatii paitsi osaamisen vahvistamista ja jatkuvaa kehittämistä, myös kulttuurillista muutosta, olisi sen onnistumiseksi huolehdittava henkilöstön kiinteästä osallistamisesta. YKA esittääkin, että 3. avaintuloksen viimeiseen kappaleeseen kirjattaisiin huomio henkilöstön osallistamisesta muutoksessa sekä johtamisen huomioiminen muutoksen tekemisessä. On myös syytä jälleen muistaa, että muutosta on vaikea tavoitella nykyisillä hupenevilla resursseilla.

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

YKA pitää tärkeänä, että julkishallinnon erityinen vastuu ja rooli viranomaisena huomioitaisiin tavoitteessa. Viranomaistoiminnan digitalisoitumisen keskeisimpiä ratkaistavia kysymyksiä on tasapainoilu sujuvan asiakaspalvelun ja päätöksenteon sekä asiakkaan oikeusturvan ja viranomaisvallan ja vastuun välillä. Tämä olisi syytä huomioida tavoitetilassa.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Edelliseen viitaten, ensimmäisessä ja viimeisessä avaintuloksessa olisi syytä harkita sen huomioimista, mikä on viranomaisten virkavastuun rooli tulevaisuudessa suhteessa automatisoituun ja digitalisoituun päätöksentekoon. Samassa yhteydessä on hahmoteltava, miten kansalaisten oikeusturvan toteutuminen aiotaan toteuttaa hahmotelluissa tulevaisuudenkuvissa, jossa päätöksentekoa on automatisoitu näin laajasti.

Ensimmäisen avaintuloksen viimeisessä kappaleessa on huomioitava, että tekoälyn hyödyntäminen edellyttää myös isoja resursseja, osaamisen kehittämistä ja ylläpitoa sekä kulttuurillista muutosta.

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalisaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Digikompassin tavoitteet ovat olennaisia edellä mainituilla muutoksilla, mutta niiden toteuttamisen isona haasteena ovat muuttuneet resurssit julkishallinnossa, jotka olisi syytä tunnistaa kokonaisuudessa: istuva hallitus on päättänyt kevääseen 2026 mennessä 700 miljoonan euron leikkauksista vuoteen 2030 mennessä ja vaikka automatisointi ja digitalisointi toisivat säästöjä, eivät ne realisoidu heti. Päinvastoin muutos vaatii itsessään resursseja ja henkilöstön sitoutumista. Tämä on kohtuutonta tilanteessa, jossa henkilöstö on pitkälti jo valmiiksi kuormittunut ja resursseja yhä supistetaan.

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

-

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

-

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

Julkishallinnon taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut huomattavasti mittavan säästöohjelman myötä, ja taloudellinen tilanne on tiukka laajemminkin kansantaloudessa. Toimintaympäristön kuvauksessa voisi olla syytä huomioida nämä realiteetit.

Turvallisuus ja resilienssi

-

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

-

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

-

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Uudet teemat

Tekoäly

-

Turvallisuus

-

Hyvinvointi

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

-

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

Digikompassi käsittelee nykyisellään hyvin vähäisesti kestävyyttä ja meneillään olevan ilmastokatastrofin vaikutuksia. Tekoälystä ja digitaalisista ratkaisuista voi löytyä tilanteeseen helpotusta, mutta niitä on kritisoitu myös ympäröivät yhteiskunnan ja luonnon kuormittamisesta. Tämä tematiikka puolustaisi paikkaansa osana uusia teemoja, jos ei omanaan, niin osana hyvinvointia tai turvallisuutta, sillä kyseessä on valtava koko suomalaista yhteiskuntaa ja globaalia toimintaympäristöä koskeva teema.

Rajoo Ainomaija
Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry